

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ως φορέας επικοινωνίας διαφορετικών πολιτισμών με σκοπό την Αειφορία

Γαβράς Πέτρος¹, Τσούρα Αγγελική², Γιαννίρης Κωνσταντίνος³,
Νταλταγιάννη Παναγιώτα⁴, Σχοινά Μαρία⁵

1. Δάσκαλος, Υπεύθυνος του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κρεστένων
gavras@otenet.gr
2. Φιλολόγος, MEd, Αναπληρώτρια Υπεύθυνη του Κέντρου Περιβαλλοντικής
Εκπαίδευσης Κρεστένων
agtsoura@otenet.gr
3. Χημικός MSc, Μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κέντρου Περιβαλλοντικής
Εκπαίδευσης Κρεστένων
cgianiris@yahoo.com
4. Φιλολόγος, Μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κέντρου Περιβαλλοντικής
Εκπαίδευσης Κρεστένων
dorydalton@yahoo.gr
5. Αγγλικής Γλώσσας, Μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κέντρου
Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κρεστένων
marsch65@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κρεστένων ακολουθεί πολιτική εξωστρέφειας και επιδιώκει συνεργασίες με φορείς άλλων χωρών. Στην κατεύθυνση αυτή, τον Απρίλιο του 2012 υποδέχθηκε το ομογενειακό σχολείο του Καΐρου στα πλαίσια της δράσης «Μεσογειακά οικοσυστήματα: το παράδειγμα Ελλάδας και Αιγύπτου». Επίσης τον Οκτώβριο του 2012 υλοποίησε την Επίσκεψη Μελέτης (Study Visit) στελεχών της εκπαίδευσης με τίτλο «Environmental education centres: supporting actions towards sustainability» με τη συνεργασία του ΙΚΥ και υπό την αιγίδα του ευρωπαϊκού οργανισμού CEDEFOP. Η παρούσα εργασία αναλύει το θεωρητικό πλαίσιο, τη σκοπιμότητα, τη στοχοθεσία καθώς και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα από αυτές τις συνεργασίες και παρουσιάζει την αξιολόγηση των δράσεων. Οι διεθνείς συνεργασίες διευκολύνουν τη διάδοση των καλών πρακτικών στην εκπαίδευση για την Αειφορία και προωθούν τη στρατηγική της UNESCO για την πολιτισμική και βιολογική ποικιλότητα ως προαπαιτούμενα της βιώσιμης ανάπτυξης.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, εκπαίδευση για την Αειφορία, διεθνείς συνεργασίες, πολιτισμική ποικιλότητα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η δυνατότητα ανάδειξης της αλληλεπίδρασης του πολιτισμικού φαινομένου και του περιβάλλοντος μέσα από την επαφή μελών διαφορετικών κοινωνιών και φορέων διαφορετικών πολιτισμικών αξιών στα πλαίσια λειτουργίας της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Επιπλέον ανιχνεύεται η πολιτισμική

ποικιλότητα και η σχέση της με τα οικολογικά προβλήματα - σε επίπεδο συγχρονίας και διαχρονίας - όπως αυτή προσλαμβάνεται στα προγράμματα και τις δράσεις ενός Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Θεωρητικό πλαίσιο για την αναζήτηση αυτή είναι οι αρχές της πολιτισμικής και κοινωνικής ανθρωπολογίας, με έμφαση στην πολιτισμική οικολογία. Με πρωτοπόρο τον αμερικανό ανθρωπολόγο Franz Boas¹, ο οποίος στις έρευνές του συνδυάζει τις αρχές και τα πορίσματα διαφόρων κλάδων των επιστημών του ανθρώπου, όπως η βιολογική ανθρωπολογία, η γλωσσολογία και η αρχαιολογία, η ανθρωπολογία επιχείρησε να στρέψει την προσοχή της στη διεπιστημονική προσέγγιση της μελέτης του ανθρώπινου πολιτισμού. Επηρεασμένοι από τις εργασίες του, ανθρωπολόγοι όπως ο Marvin Harris, καταδεικνύουν στις δικές τους μελέτες τους καταναγκασμούς που επιβάλλει το περιβάλλον θέτοντας τα όρια για την ανάπτυξη κοινωνιών, θεσμών και πολιτισμών. Επιπλέον άλλοι - όπως ο Roy Rappaport, που μελέτησε τις τελετουργίες των Maring της Ν. Γουινέας - εστιάζουν στην αλληλεπίδραση των συμβολικών πρακτικών, όπως η συγγένεια και η κοινωνική οργάνωση, με το περιβάλλον (Laburthe-Tolra & Warnier, 2003). Από την άλλη πλευρά η οπτική άλλων, όπως οι Γάλλοι νέο-μαρξιστές της δεκαετίας του 1970 Leroi-Gourhan και Haudricourt, επικεντρώνονται στη θεώρηση του ανθρώπου ως του όντος εκείνου που με την εργασία του και τη διαμόρφωση του τεχνο-περιβάλλοντος τροποποιεί το οικο-περιβάλλον (Laburthe-Tolra & Warnier, 2003).

Αν και η αποδοχή ενός περιβαλλοντικού ντετερμινισμού² περιορίζει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα του πολιτισμικού φαινομένου, καταδεικνύει ωστόσο το σημαίνοντα ρόλο του οικοσυστήματος στη διαμόρφωσή του και εντοπίζει αντίστροφα τις ποικίλες επιπτώσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς στο περιβάλλον. Στα πλαίσια αυτά αναζητούνται χαρακτηριστικά του οικο-περιβάλλοντος που επιβάλλουν όρια στο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον καθώς και οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες μιας κοινότητας τοπικής ή ευρύτερης, ακόμη και παγκόσμιας, οι οποίες επιδρούν θετικά ή αρνητικά στο φυσικό περιβάλλον. Η αναζήτηση αυτή μπορεί να τεκμηριωθεί με τη μελέτη μορφών είτε σύγχρονων κοινωνιών, είτε πολιτισμών που έχουν παρέλθει. Η παραπάνω τεκμηρίωση μπορεί, δυνητικά, να οδηγήσει στην κατάδειξη των συγκεκριμένων εκείνων αξιών που υπηρετούν τις αρχές της Αειφορίας και της ισορροπίας του οικο-περιβάλλοντος.

Επιπλέον, αφού, κατά το Lévi-Strauss (1995), «κανένας πολιτισμός δεν είναι μόνος», η αληθινή συνεισφορά των διαφορετικών πολιτισμών έγκειται ακριβώς στην απόκλιση μεταξύ τους. Επομένως πρέπει να διασωθεί η «ποικιλομορφία» τους, γεγονός που δεν παραγνωρίζεται και από τους διεθνείς οργανισμούς (Lévi-Strauss 1995).

---

¹ Ο Boas, με σπουδές στη φυσική και τη γεωγραφία, πριν ξεκινήσει τις ανθρωπολογικές αποστολές του στη Γη Μπάφιν στην Αμερική και τη Βρετανική Κολομβία, επέμενε πως και στην ανθρωπολογία επιβάλλεται ο έλεγχος των υποθέσεων του επιστήμονα, γεγονός που μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τις προσωπικές του παρατηρήσεις στο πεδίο μελέτης (βλ. Evans – Pritchard, 1991).

² Η κριτική αυτή ασκήθηκε κυρίως στον Harris (Harris, 1989) για την έμφαση που δίνει στο ρόλο του περιβάλλοντος σε επιλογές διατροφικές που ενδυναμώνονται από θεσμικές θρησκευτικές απαγορεύσεις. Αποδίδει, για παράδειγμα, την απαγόρευση του Ιουδαϊσμού και του Μουσουλμανισμού για την κατανάλωση χοιρινού κρέατος σε περιβαλλοντικούς όρους, όπως και αντίστοιχα του Ινδουισμού για το βοδινό.

Προσπαθώντας η διεθνής κοινότητα να αντιμετωπίσει σε θεσμικό επίπεδο την περιβαλλοντική κρίση, οργάνωσε το 1972 στη Στοκχόλμη την πρώτη διακυβερνητική διάσκεψη για το περιβάλλον, στην οποία αναγνωρίστηκε η αναγκαιότητα προώθησης και ενδυνάμωσης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για την αντιμετώπιση της κρίσης αυτής. Στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης που προτάθηκε θεσμοθετήθηκε το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον (UNEP). Το 2002, στην παγκόσμια διάσκεψη για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ, αναγνωρίστηκε από την UNEP και την UNESCO η σημασία της πολιτισμικής ποικιλότητας ως προαπαιτούμενο για την Αειφορία (UNESCO, 2002). Συνεπώς, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση θα πετύχει τους στόχους της αν καταφέρει να συνδυάσει την προστασία της φυσικής ποικιλότητας και βιοποικιλότητας με την προστασία της πολιτισμικής ποικιλότητας. Η προστασία της πολιτισμικής ποικιλότητας μπορεί να προωθηθεί μέσω της εκπαίδευσης, μόνο αν γίνει κατανοητό το μέγεθος και ο πλούτος των πολιτισμικών συνιστωσών της ανθρωπότητας. Οι διεθνείς συνεργασίες μπορούν να συμβάλουν προς αυτήν την κατεύθυνση.

Με βάση το θεωρητικό πλαίσιο που αναπτύχθηκε καθώς και το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, το ΚΠΕ Κρεστένων επιχειρεί με τις δράσεις του να υπηρετήσει τους στόχους αυτούς και τις αρχές της Αειφορίας μέσα από μεθόδους και πρακτικές της βιομαθητικής μάθησης (Καμαρινού, 2000) και της διεπιστημονικής προσέγγισης, αξιοποιώντας παράλληλα και δυνατότητες διεθνών συνεργασιών.

Συγκεκριμένα στις δράσεις του που αφορούν μαθητικές ομάδες και εκπαιδευτικούς, εκπονεί προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης τα οποία εστιάζουν στη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια, είτε στη συγχρονία είτε στη διαχρονία. Επιδιώκεται η κριτική αποτίμηση της αλληλεπίδρασης φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος καθώς διαφορετικές πολιτισμικές αξίες υπαγορεύουν διαφορετικές συμπεριφορές με ποικίλες συνέπειες στο οικοσύστημα. Επίσης υποδέχεται περιβαλλοντικές ομάδες ελληνικών σχολείων που εκπονούν παράλληλα ευρωπαϊκά προγράμματα, π.χ. Comenius. Παιδιά με διαφορετικές εθνικές, θρησκευτικές, οικονομικές και πολιτισμικές καταβολές βιώνουν από κοινού ένα τοπικό φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον, προς επίρρωση των αξιών της βιολογικής και πολιτισμικής ποικιλότητας. Με την ίδια στόχευση εκπονεί ιδιαίτερα προγράμματα για σχολεία της ελληνικής ομογένειας, που έρχονται σε επαφή στον τόπο διαβίωσής τους με ένα διαφορετικό περιβάλλον κι έχουν τη δυνατότητα να προσθέσουν στην εμπειρία τους το οικοσύστημα της χώρας καταγωγής τους. Η εμπειρία αυτή ενδυναμώνει την αίσθηση της αλληλεπίδρασης πολιτισμού και περιβάλλοντος καταδεικνύοντας ταυτόχρονα την ποικιλότητα, μέσα ακριβώς από τα διαφορετικά παραδείγματα.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΟΜΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΗΣ «ΑΜΠΕΤΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΪΡΟΥ»

Ως παράδειγμα τέτοιας δράσης μπορεί ενδεικτικά να αναφερθεί το πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Αμπετείου Σχολής Καΐρου με τίτλο «Μεσογειακά

οικοσυστήματα: το παράδειγμα Ελλάδας και Αιγύπτου»³ τον Απρίλιο του 2012. Σκοπός της συγκεκριμένης δράσης ήταν να γνωρίσουν οι μαθητές με μεθόδους βιωματικής και ομαδοσυνεργατικής μάθησης ένα μεσογειακό οικοσύστημα. Να εκτιμήσουν, στα πλαίσια της εκπαίδευσης για την Αειφορία, την αξία της διατήρησης της βιοποικιλότητάς του, καταγράφοντας τις επιπτώσεις που έχουν σε ένα τέτοιο οικοσύστημα οι πυρκαγιές. Να αναγνωρίσουν τις διαχρονικές μεταβολές του περιβάλλοντος αλλά και των αξιών και στάσεων των κοινωνιών απέναντί του σε ένα ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και πολιτιστικής αξίας τόπο, όπως η Αρχαία Ολυμπία. Ο μακροπρόθεσμος στόχος του προγράμματος ήταν η διάδοση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, όπως αυτή εφαρμόζεται στη χώρα μας, πέρα από τα σύνορά μας με αρχή το ομογενειακό σχολείο της Αιγύπτου.

Στοχοθεσία

Η Αμπέτειος Σχολή Καΐρου επιλέχθηκε γι' αυτό το σκοπό, λόγω της εύκολης πρόσβασης στην Ελλάδα και της κεντρικής γεωγραφικής θέσης της στα ελληνικά σχολεία των αραβόφωνων χωρών. Η ιστορική και αδιάκοπη σχέση Ελλάδας - Αιγύπτου ανά τους αιώνες, που επιβεβαιώνονται από τις αναφορές του Ηροδότου και του Ευριπίδη, μέχρι και τη σημερινή παρουσία της ελληνικής κοινότητας στην Αίγυπτο, κατέστησαν πρόσφορο το έδαφος για μια τέτοια συνεργασία.

Επίσης, τα περιβαλλοντικά προβλήματα της Αιγύπτου, η ατμοσφαιρική ρύπανση, η αστική και γεωργική ρύπανση των υδάτων, η απώλεια καλλιεργήσιμης γης, η καταβύθιση του Δέλτα εξαιτίας του φράγματος του Ασουάν, η εισχώρηση του νερού της θάλασσας στο Δέλτα, η επέκταση των πόλεων εις βάρος της καλλιεργήσιμης γης, προσφέρουν πλούσιο υλικό για την υλοποίηση προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης από τα ομογενειακά σχολεία της Αιγύπτου, που είναι και ο τελικός στόχος αυτής της προσπάθειας.

Υλοποίηση

Οι έντεκα μαθητές και οι δύο συνοδοί εκπαιδευτικοί της Γ' Λυκείου του ομογενειακού σχολείου του Καΐρου συμμετείχαν στην παιδαγωγική δράση του ΚΠΕ Κρεστένων ύστερα από έγκριση της διεύθυνσης ΣΕΠΕΔ του Υπουργείου Παιδείας. Κατά τη διάρκεια της πενήμερης διαμονής τους, από 1^η έως 5^η Απριλίου 2012, είχαν την ευκαιρία να συμμετάσχουν σε προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα πεδία της Αρχαίας Ολυμπίας, της λίμνης του Καϊάφα, στο εγκαταλελειμμένο, σεισμόπληκτο χωριό Λαδικό καθώς και σε εργαστήριο παρασκευής παραδοσιακού σαπουνιού από ελαιόλαδο.

Αξιολόγηση

Από τα φύλλα αξιολόγησης και από τις προφορικές μαρτυρίες των συμμετεχόντων μαθητών και εκπαιδευτικών προκύπτει ότι τους εντυπωσίασαν ιδιαίτερα οι αρχαιολογικοί χώροι και το φυσικό περιβάλλον της περιοχής καθώς και η βιωματική συμμετοχή τους στις παιδαγωγικές δραστηριότητες. Επιπλέον το ποσοτικό κομμάτι της αξιολόγησης ήταν πολύ ικανοποιητικό⁴. Όπως διαπιστώθηκε, μαθητές

³ <http://ilialive.gr/ενήμερωση/κοινωνία/item/κπε-κρεστένων-ελληνο-αιγυπτιακή-εκπαιδευτική-συνεργασία.html>, πρόσβαση στις 29 Σεπτεμβρίου 2012.

⁴ Όλοι οι συμμετέχοντες μαθητές δήλωσαν ικανοποιημένοι ή πολύ ικανοποιημένοι από τις γνώσεις που αποκόμισαν και το κλίμα συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς του ΚΠΕ. Οι συνοδοί εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι δικαιώθηκαν οι προσδοκίες τους από το περιεχόμενο του προγράμματος

και εκπαιδευτικοί είχαν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με βιωματικές παιδαγωγικές μεθόδους και εκπαιδευτικές πρακτικές στο πεδίο. Από την άλλη πλευρά τα μέλη της παιδαγωγικής ομάδας του ΚΠΕ Κρεστένων είχαν τη δυνατότητα να αντλήσουν πληροφορίες που αφορούν τα περιβαλλοντικά προβλήματα της χώρας διαβίωσης των συμμετεχόντων και πώς αυτά αλληλεπιδρούν με πολιτισμικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες. Υπήρξε έτσι η δυνατότητα ανταλλαγής εμπειριών από δύο διαφορετικά παραδείγματα – Ελλάδας και Αιγύπτου – σε μια προσπάθεια συγκριτικής προσέγγισης διαφορετικών πρακτικών και αξιών, που αφορούν την αλληλεπίδραση πολιτισμού και περιβάλλοντος.

Μετά τη θετική αξιολόγηση του προγράμματος από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς της Αμπετείου Σχολής Καΐρου, το ΚΠΕ Κρεστένων σχεδιάζει τη συνέχιση της δραστηριότητας αυτής για το σχολικό έτος 2012-13 συνεργαζόμενο με ομογενειακά σχολεία του Καναδά.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΜΕ ΤΙΤΛΟ «ENVIRONMENTAL EDUCATION CENTRES: SUPPORTING ACTIONS TOWARDS SUSTAINABILITY»

Επιπλέον, στα πλαίσια των δράσεων Δια Βίου Μάθησης, ύστερα από πρόταση που υπέβαλε μέσω του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ), το ΚΠΕ Κρεστένων υλοποίησε πρόγραμμα Επίσκεψης Μελέτης (Study Visit) στελεχών της εκπαίδευσης από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με θέμα : «Environmental education centres: supporting actions towards sustainability - Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: Υποστηρίζοντας δράσεις για την Αειφορία» (CEDEFOP, 2012). Η παραπάνω δράση, που προτάθηκε στα πλαίσια της θεματικής ενότητας «Education for active citizenship and sustainable development», και εγκρίθηκε από το CEDEFOP (European Center for the Development of Vocational Training), πραγματοποιήθηκε από 1 έως 5 Οκτωβρίου 2012 και απευθυνόταν σε:

- διευθυντές γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, επαγγελματικών ιδρυμάτων και οργανισμών
- διευθυντές επαγγελματικών συμβουλευτικών σταθμών
- επιθεωρητές γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης
- διευθυντές σχολείων και εκπαιδευτές εκπαιδευτικών
- συμβούλους παιδαγωγικής και επιστημονικής καθοδήγησης
- εκπροσώπους τοπικών, περιφερειακών και εθνικών φορέων
- ερευνητές

Στοχοθεσία

Στόχος του προγράμματος ήταν η ενημέρωση των συμμετεχόντων για τις θεωρητικές αρχές και τις μεθοδολογικές πρακτικές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, όπως αυτή εφαρμόζεται στην Ελλάδα μέσα από την υλοποίηση περιβαλλοντικών προγραμμάτων στην Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Επαγγελματική εκπαίδευση καθώς και για τον ιδιαίτερο ρόλο των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε αυτή. Επιδίωξη της Παιδαγωγικής Ομάδας κατά την υλοποίηση της δράσης αυτής ήταν επίσης η επικοινωνία με εκπροσώπους ανάλογων φορέων από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με στόχο την ανταλλαγή απόψεων

που παρακολούθησαν και ότι απέκτησαν κίνητρο ώστε να ασχοληθούν με προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο σχολείο τους.

και εμπειριών σε αναζήτηση αξιών και πρακτικών για την προώθηση της Αειφορίας μέσω της εκπαίδευσης.

Υλοποίηση

Στο πρόγραμμα πήραν μέρος 11 στελέχη εκπαίδευσης, εκπροσωπώντας 10 ευρωπαϊκές χώρες (Αγγλία, Δανία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Μάλτα, Πολωνία, Σουηδία, Τσεχία και Φινλανδία). Οι συμμετέχοντες πραγματοποίησαν δραστηριότητες πεδίου σε προστατευόμενες περιοχές (Καϊάφας, δρυοδάσος Φολόης), σε μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO (φυσικό και αρχαιολογικό τοπίο Αρχαίας Ολυμπίας και ναός Επικούριου Απόλλωνα), καθώς και σε παραδοσιακούς οικισμούς ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος (ορεινή κοινότητα Ανδρίτσαινας), τα οποία αποτελούν πεδία υλοποίησης προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του ΚΠΕ Κρεστένων για μαθητικές ομάδες και ενήλικες επιμορφούμενους. Παράλληλα συνάντησαν φορείς της εκπαίδευσης και της τοπικής αυτοδιοίκησης και επισκέφθηκαν σχολεία που υλοποιούν προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Τα συμπεράσματα της μελέτης τους καταγράφηκαν σε συλλογική αναφορά (group report), η οποία κατατέθηκε στον Ευρωπαϊκό οργανισμό CEDEFOP, που συντονίζει τις Επισκέψεις Μελέτης.

Από τη δράση «Environmental education centres: supporting actions towards sustainability-Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης : Υποστηρίζοντας δράσεις για την Αειφορία», που πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού οργανισμού CEDEFOP.

Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν το θαυμασμό τους για το φυσικό πλούτο της περιοχής, τη σημαντική πολιτισμική κληρονομιά και θεώρησαν ιδιαίτερα αξιόλογη τη λειτουργία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη χώρα μας. Από τα προγράμματα που παρακολούθησαν, σημείωσαν με ενδιαφέρον την ολοκληρωμένη προσέγγιση (integrated approach) της εκπαίδευσης για την Αειφορία, η οποία περιλαμβάνει σύνδεση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με την πολιτισμική ποικιλότητα ως

προαπαιτούμενο για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Επιπλέον, στελέχη εκπαίδευσης από σκανδιναβικές χώρες, που θεωρούνται περισσότερο προηγμένες σε εκπαιδευτικά θέματα, δήλωσαν κατ' ιδίαν (κάτι που καταγράφηκε και στα φύλλα αξιολόγησης) ότι θα τους ενδιέφερε να εξαχθεί στις χώρες τους το ελληνικό μοντέλο λειτουργίας των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Αξιολόγηση

Όσον αφορά το ποσοτικό κομμάτι της αξιολόγησης, ήταν εξολοκλήρου θετικό. Από τους έντεκα συμμετέχοντες, οι δέκα δήλωσαν πολύ ικανοποιημένοι (ο μέγιστος βαθμός ικανοποίησης που υπήρχε στο φύλλο αξιολόγησης), ενώ ο ένας δήλωσε απλώς ικανοποιημένος. Δέκα από τους έντεκα επίσης δήλωσαν ότι οι γνώσεις και οι εμπειρίες που αποκόμισαν από την Επίσκεψη Μελέτης ήταν ιδιαίτερα σημαντικά για το επάγγελμά τους και θα προσπαθήσουν να τα μεταφέρουν στον εργασιακό τους χώρο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συνεργασία τόσο με τα ομογενειακά σχολεία όσο και με τα στελέχη εκπαίδευσης από το εξωτερικό – μέσα από την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών εντός και εκτός του επίσημου προγράμματος εργασιών – βοήθησαν αρχικά στην πρόσληψη από ένα πολυεθνικό ακροατήριο της ελληνικής πρακτικής στα πλαίσια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Επιπλέον ενδυνάμωσαν την αξία της ποικιλότητας και πολυμορφίας θεσμών, αρχών και πρακτικών μιας εκπαιδευτικής προσπάθειας στην υπηρεσία της Αειφορίας. Τέλος κατέδειξαν πως παρά τις διαφορετικές, ανά χώρα, θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις, η διασύνδεση των περιβαλλοντικών προβλημάτων με τις πολιτισμικές συνθήκες είναι ισχυρή (διαχρονική και συγχρονική) και η ανίχνευσή της χαρακτηρίζεται απαραίτητη για την αναζήτηση και υιοθέτηση εκείνων των πρακτικών και αξιών που θα υπηρετήσουν τον αρχικό σκοπό, αυτόν της Αειφορίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- CEDEFOP (2012). *Study Visits Catalogue 2012/2013*, Publications Office of the European Union, Luxemburg, p. 104, http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4110_en.pdf, access on 11 Nov. 2012
- Γιαννίρης, Κ. (2011). *Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ελλάδα από το 1995 έως σήμερα. Στάσεις και θέσεις των εκπαιδευτικών προς την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ο ρόλος των καθηγητών φυσικών επιστημών*. Μη δημοσιευμένη πτυχιακή μελέτη, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Evans – Pritchard, E.E. (1991). *Κοινωνική Ανθρωπολογία* (μτφρ. Α. Παρίση). Αθήνα: Εκδόσεις Καρδαμίτσα, σελ.89-114
- Harris, M. (1989). *Η ιερή αγελάδα και ο βδελυρός χοίρος. Αινίγματα της διατροφής και του πολιτισμού* (μτφρ. Ν. Κωνσταντόπουλος). Αθήνα: Τροχαλία
- Καμαρινού, Δ. (2000). *Βιοματική Μάθηση στο σχολείο*. Ξυλόκαστρο: Ιδιωτική Έκδοση, σελ.24-25
- Katsakiori, M., Flogaitis, E. & Papadimitriou, V. (2008). *Present condition of environmental education in Greece- Environmental Education Centres*. Athens: EKEBY (in Greek)
- Knapp (2000). The Thessaloniki Declaration: A Wake-up call for Environmental Education, *The Journal of Environmental Education*, Vol 31 No 3, p.p 32-39.

- Kottak, C. P. (1994). *Cultural Anthropology* (6th ed.). United States of America: McGraw-Hill, Inc.
- Laburthe-Tolra, P. & Warnier, J.-P. (2003). *Εθνολογία – Ανθρωπολογία* (μτφρ. Β. Χατζάκη). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σελ.354-372
- Lévi-Strauss, C. (1995). *Φυλή και Ιστορία* (μτφρ. Ε. Παπαζογλου). Αθήνα: Εκδόσεις Γνώση, σελ.63-76
- Νταρζάνου, Κ., (2008). *Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Μη δημοσιευμένη πτυχιακή μελέτη, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
- UNESCO (1978). “*The Tbilisi Declaration Intergovernmental Conference on Environmental Education: October 14-26, 1977*”, UNESCO.
- UNESCO and UNEP. High-level Roundtable on “*Cultural Diversity and Biodiversity for Sustainable Development*”, World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, 3 September 2002.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001322/132262e.pdf>, access on September 29th, 2012.
- United Nations. “*Report of the World Summit on Sustainable Development*”, Johannesburg, South Africa, 26 August- 4 September 2002
- Womack, M. (1998). *Being Human. An introduction to cultural anthropology*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Zachariou, A. & Kadis, K. (2008). *Environmental Education Centres and education for sustainability: The network of Environmental Education Centres in Cyprus*, Proceedings of the 4th Panhellenic Conference of PEEKPE, Nafplio, Greece (in Greek)